

Oppsummering av regionmøte i prosjektet «Fra ti til en», Stjørdal, 14. november 2013

Bakgrunn for regionmøtet

Kystskogbruket initierte i 2008 forskningsprosjektet «Fra ti til en – eiendomsoverbyggende samarbeid for personlige skogeiere i kystskogbruket». «Fra ti til en» er en del av Kystskogbrukets oppfølging av «Melding om kystskogbruket». Prototypen på skogeiersamarbeid over eiendomsgrensene er at flere skogeieres skog blir sett under ett og forvaltet som om det var en enhet. Derav tittelen på forskningsprosjektet «Fra ti til en».

«Fra ti til en» er et såkalt «kompetanseprosjekt med brukermedvirkning», finansiert av Norges forskningsråd, forskningsmidlene over jordbruksavtalen og skognæringen i Kystskogbruket sine fylker. Prosjektet er forskningsmetodisk et følgeforskningsprosjekt, og forskere fra Norsk senter for bygdeforskning (Bygdeforskning) og Norsk institutt for skog og landskap har fulgt det som skjer i fire feltprosjekt. I disse feltprosjektene har skogbruksaktører forsøkt å få til samarbeidsløsninger og organisering som utløsende for aktivitet på skogeiendommene. Feltprosjektene: Feios-prosjektet, Ørtaskogen, Skogringene i Levanger og Frosta, Sørsivegen. Prosjektoppstart: 2009. Varighet: Ca. 5 år. Leder av styringsgruppen og referansegruppen: Kjersti Kinderås (p.t. Skognæringa Kyst/Skognæringa i Trøndelag). Styringsgruppen inngår i referansegruppen. Prosjektleder: Gro Follo (Bygdeforskning).

«Fra ti til en» sitt hovedmål: Prøve ut ulike eiendomsoverbyggende samarbeid, gi en dekkende beskrivelse av forhold (forståelser, prosesser og effekter) som virker fremmende og hemmende på bruk av slikt samarbeid, vurdere nytte og omkostninger, og utlede de praktiske løsninger og skogbrukspolitiske implikasjoner.

I prosjektets slutfase var det ønskelig at skogbruksaktører rundt om i kystskogbruket skulle få presentert og diskutert forskningsfunnene, samt å få mulighet til å gi innspill på hva slags praktisk og skogbrukspolitisk betydning forskningsfunnene kunne ha. Derfor ble det i november 2013 arrangert tre regionmøter (Bodø, Bergen og Stjørdal). Møtene var åpne for alle interesserte, og invitasjonen ble sendt ut bredt fra landbruksavdelingen hos den respektive Fylkesmannen. Videre lå invitasjonen til regionmøtene på Kystskogbrukets nettside. For å få til en god dialog var antallet deltakere på det enkelte regionmøtet begrenset oppad til 30 påmeldte.

Notatets formål

Notatet har som formål å oppsummere deltakernes innspill og refleksjoner i regionmøtet. Notatet inkluderes i «Fra ti til en» sin sluttrapport som brukerkommentar og forslag til veien videre.

Notatets premiss

Notatet har vært fremlagt til respons for de som møtte i møtet 14.11.13, og deres responser er inkludert i notatet. I den forstand kan notatets oppsummering forstås som akseptert av de fremmøtte.

Ramme for regionmøtet

Møte klokken 10.00 – 16.00 i Proneos lokaler, Stjørdal.

Arrangør: Fylkesmannen i Nord-Trøndelag ved landbruksavdelingen, Skognæringa Kyst og Bygdeforskning.

Prosessleder: Egil Petter Stræte, Bygdeforskning.

Referenter: Gro Follo (Bygdeforskning), Kjersti Kinderås (Skognæringa Kyst) og Egil Petter Stræte (Bygdeforskning).

Deltakere: Gisle Westrum, Mathias Sellæg, Bjørn Einar Rakstang, Tor Morten Solem, Ivar Syrstad, Einar Markus Sjømark, Bjørn Ludvig Bergsmo, Arne Opdal, Harald Nymoen, Per Olav Meosli, Per Odd Rygg, Arne Ramdal, Åge Berg, Gunnar Jermstad, Bjørn Arve Øvereng, Knut Sklett, Ståle Johansen, Trond Rian, Torgunn Sollid og Alf Daniel Moen.

Faglige innlegg

Åpning ved Gisle Westrum, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Kjersti Kinderås: Introduksjon om Kystskogbruket og prosjektet «Fra ti til en». Plansjer foreligger.

Gro Follo: Foredraget «Skogeiersamarbeid – utfordrende, men med stort potensiale». Dette var en presentasjon av forskningsfunn basert på samtlige forskningsdata i «Fra ti til en», inklusive data fra skogeierne publisert i rapport (Follo og Vennesland 2013). Plansjer foreligger og kopi av overheadene ble delt ut i møtet. Presentasjonen var delt i fire bolker:

- 1) Hvorfor er skogeiersamarbeid utfordrende, men med stort potensiale?
- 2) Hvordan best velge ut områder for forsøk på å etablere skogeiersamarbeid?
- 3) Praktisk erfaring fra gjennomføringen av eiendomsoverbyggende samarbeid.
- 4) Hva er viktig for å få til mer eiendomsoverbyggende samarbeid?

Avslutning ved Tor Morten Solem, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag.

Deltakermedvirkning: Utfordringer ved eiendomsoverbyggende samarbeid og kriterier for utvelging av områder for samarbeidstiltak (etter bolk 2 til Follo)

Spørsmål: Har dere noe å supplere til Gro Follo presentasjon av forskningsfunn så langt? Andre ting dere mener er viktig for å velge ut områder?

Opplegg: Deltakerne diskuterte i små grupper og presenterte i plenum.

Innspill fra deltakerne:

- Veiledningstjenesten er svekket. Situasjonen i dag er endret. Tidligere hadde en herredsskogmesteren som kunne veilede m.m. De hadde en annen nærhet til skogeieren. Skogbrukslederne er presset på tid og skal levere kubikk, de har ikke tid til å veilede. Veiledningstjenesten er helt nedbygd i kommunene, og de sitter igjen med kontroll og tilsyn.
- Det å ha pådrivere er et viktig kriterium for å få til eiendomsoverbyggende samarbeid.
- For Trøndelags del er svaret på svekket veiledningstjeneste pådriverprosjektene. De har pågått over tid, lengst i Sør-Trøndelag, og en ser at det begynner å gi virkning. Dette er fagfolk som kan faget og som klarer å ha dialog med skogeieren. Pådriverne er en erstatning for den gamle herredsskogmesteren. De er en nøkkel for å klare å få til dette over tid.
- Ressurskartlegging/-oversikt er nødvendig. Må se på hvordan vi organiserer skogbruksregistreringene, det må bli mulig å være mer målrettet på hvor vi setter inn ressursene slik at en kan gjøre ressurskartlegging kun i enkelt-områder.
- For å få til hogst på flere skogeieres eiendom, må alle ha MIS-registrering. Ettersom miljøregistreringen i skog (MIS) gjøres samtidig med ressurskartleggingen, må alle de aktuelle skogeierne være med på ressurskartleggingen. Er de ikke det, vil samarbeidet om hogst låse seg.
- Et viktig kriterium for utvelgelse av områder for samarbeidstiltak er om det er et godt klima for samarbeid i bygda. «Høvdingen» må gå foran og derfor må oppmerksomheten først rettes mot ham/henne. Et godt klima for samarbeid på andre områder er positivt. Hva sier bygda om det å samarbeide, er det «stas» i bygda at en samarbeider? Synes resten av samfunnet at dette er positivt?
- «Bjellekua» – er en samlende person som har mer en gjennomsnittlig påvirkning på de andre (samme som høvdingen). Får en med seg denne personen, så får en med seg resten også.
- Bruke etablert samarbeid der det er mulig. Skogeierne må imidlertid se behovet for samarbeid, kanskje er det ikke behov for noe mer enn det samarbeidet som allerede er etablert? Eksempelvis Skogringene i Levanger og Frosta: Hadde ikke skogeierne behov for skogringer der fordi skogeiersamvirket allerede var der? Samarbeid må være situasjonsbestemt.
- Et samarbeid må (også) ha økonomisk nytte. Tyngre å få skogeiere med med faglig argument enn med at det er økonomisk nytte.
- Arbeidet må være tidsbegrenset, og det er viktig å få til resultater relativt raskt ut fra industriens behov og fremtidsskogen. Effekt bør oppnås på få år for å mobilisere til noe på lengre sikt.
- Kan bruke gamle skogsbilveier og (sovende) veiforeninger som samarbeidsgrunnlag. Må ikke være nye veisamarbeid. I svært mange grender er det etablerte samarbeidsklima. Er disse samlet rundt en vei, kan det bygges videre på.

- Ikke start for formelt i starten, ha en lavterskel-start. For eksempel kan skogeiere i ei bygd samarbeide om å få tilbud på drifter eller starte med lobby-ering for å fjerne en flaskehals på den kommunale/fylkeskommunale veien. Da er de i gang med noe som har fellesinteresse. Trenger ikke være spesielt formelt for å få bedre rammevilkår som eksempelvis bedre tømmerpris (gjennom forhandlinger om pris).
- Skogeierne må se en gevinst av samarbeidet der fremme.
- Små seire er også seire, ikke glem det.
- Samarbeidskunnskap er like viktig som skogbrukskunnskap.

Deltakermedvirkning: Praktiske erfaringer (etter bolk 3 til Follo)

Spørsmål: 1) Er dere enige i det Gro Follo har sagt? 2) Har dere andre erfaringer dere vil dele med oss? 3) Er det eventuelt noen spesielle forhold dere vil trekke frem som typisk for regionen her?

Opplagg: Diskusjon i plenum.

Innspill fra deltakerne:

- Må ha lokalkunnskap for å starte opp fordi det er ulike kulturer både regionalt og lokalt. En må handle og arbeide ut fra kulturforskjellene (eksempelvis forskjell i spontanitet). En må ha stor respekt for slike forskjeller.
- Der det er lite skogaktivitet og skog/skogbruk ikke er tradisjon, må en få skog på dagsorden, for eksempel i kommunestyret – en må drive fremsnakking. Da kommer skog og skogbruk opp til diskusjon, og da blir skog synlig for skogeierne. Viktig at noen andre snakker om skog enn den som er tilsatt for å snakke om den.
- Start samarbeid på de tema som er enklest og som er konkret.
- Gjenkjennbart fra Gro Follo. Ikke overraskende det som er lagt frem.
- Oppstarten i Sørsivegen skjedde etter en periode med samdrift i det lokale jordbruket. At det var akseptabelt å gå over eiendomsgrensene, gjorde at det var lettere enn om en ikke hadde hatt en slik prosess i en 15-årsperiode og kultur for samarbeid. Denne samarbeidstanken har imidlertid ikke kommet så langt overalt.
- Jordbruket krever mer av mange bønder i dag og tar tid. Før var det enklere å kombinere jord og skog. Arbeidskraftringer ville vært lettere å få til for 15-20 år siden. Jordbruket er endret slik at de som driver med jordbruk/er aktive bønder er så opptatt at det ikke er mer tid.
- Har en et prosjekt hvor skogeiere skal samarbeide, vil det kunne være en skogeier blant dem som forstår og agerer annerledes enn de øvrige. Det kan være snakk om at personen tar imot og forstår informasjon som gis annerledes, som stiller spørsmål ved det som andre ser som opplagte «sannheter», som kommer med utspill/krav helt i oppløpet som kan velte samarbeidet, osv. Pådriveren må håndtere også denne typen skogeiere, og nøkkelen er å ha en pådriver med god menneskelig innsikt.

- Må skille mellom Vestlandet (skogreisningsstrøk) og skogstrøkene når det gjelder lengde på prosjekt. I skogstrøk får en til prosjekt som går over 2-3 år, i skogreisningsstrøk kan en få til prosjekt som går over lengre tid.
- Skogeierne er noe annet nå ved at de ikke driver selv, bor andre steder (gjerne i by). Viktig at en ser også på disse – tar tak i disse. Kan være viktig for resten av bygda at de utenbysboende gjør noe. «Den nye skogeieren» må med.
- Både bygda og skogen var mye viktigere for folk/skogeiere før. Skog betyr mindre for levebrødet nå, derfor må en ofte finne en annen motivering enn økonomisk motivasjon. Det å se helheten er viktigere. Kan det at industrien trenger virke være slik annen motivasjon, at den legges ned uten aktivitet? De fleste har den felles følelsen. Imidlertid er det en økende miljømotstand i samfunnet mot å drive skog, og skogeierne vet ikke hva de skal gjøre. Det er viktig å få opp et mottrykk. Tiltaksmessig skal vi lete litt etter det vi gjorde før og som virket.
- Et regionalt særtrekk: Indre og Midtre Namdal har store skogeiere. Tradisjonelt har disse gått foran med tiltak mens de andre mindre har fulgt etter, men dette har nå stagnert. De store gjør ingenting. I kyststrøkene har en annen situasjon, der har en ikke hatt de store eierne, ikke hatt slik tradisjon. Må finne andre samarbeidsformer.
- Det finnes ulike former for samarbeid, hva med andre organisasjonsformer som forpaktning eller totaldrifter?
- Hva kompetanse skal være kan nyanseres, det er behov for ulik kunnskap. Trenger ikke være forstkandidat for å være pådriver, men en må ha tilgang på kunnskap. Det er ulike behov etter hvor en er i landet, muligens fordres lavere skogbrukskompetanse på Vestlandet enn i skogstrøk.
- Mekaniseringens effekter og muligheter. Møtedeltakerne fremmet følgende synspunkt:
 - Annet beslutningsmønster hos den enkelte skogeier på grunn av nytt driftsmønster (hogstmaskin). Balansekvantums-tenkningen er borte, nå tar skogeierne storhogst. Det gir at noen i et område har hogd alt, mens andre har skog som kan hogges. Dette gir utfordringer for samarbeid.
 - Mekaniseringen (hogstmaskin) gjør at interessen for skog hos skogeierne (inklusive skogeierende bønder) faller. I tillegg har skogeierne nå sjeldnere hogster fordi de tar større hogster når de tar, og også dette reduserer interessen. Og skogeierne må være interesserte før de begynner å samarbeide.
 - Med hogstmaskinentreprenører kan en få til flere kubikk. Entreprenørene er sentrale fordi de sjekker området for å se om det er mulig å få til hogst. Entreprenørkrav er 500-1000 m³ for å sette i gang ei drift. Å skrape sammen 1000 m³ er lavterskel-samarbeid for skogeierne, og således kan det virke pådrivende for samarbeid. Det er viktig å få frem kunnskap om hva som lønner seg. Alle små skogeierne i ei bygd kan samarbeide. Eksempelvis, når Meraker Brug har drift, blir småskogeiere med når bedriften har ei drift i nærområdet.
- Skogloven og de muligheter som ligger i den. Møtedeltakerne fremmet følgende synspunkt:
 - Vi har en skoglov som sier noe om aktivitet i skogen.

- Skogloven gir pr. i dag lite virkemidler for tvang. Veiledning er en bedre inngang. Og når naboen ser ei drift/en aktivitet i gang, smitter dette over og vekker interesse hos flere i nabolaget («nabosmitte»). Erfaringene fra pådriverarbeidet er veldig positive. Pådriverne sitter med mye kunnskap om hvordan en skal få til dette med de rette personene. Dette gir tillit. Menneskekunnskap gjør at en får tillit.
- Skogloven gir mulighet for kontroll, og det er et virkemiddel som kan brukes. I Sør-Trøndelag har en intensivert kontrollene. En kan se dette positivt – som et virkemiddel for at skogeieren skal bli sett.
- Skogloven er for svak. «Frihet under ansvar» er blitt pulverisert. Derfor er det så mye som står uplantet på Vestlandet i dag.

Deltakermedvirkning: Tiltak for å få til mer eiendomsoverbyggende samarbeid (etter bolk 4 til Follo)

Spørsmål: 1) Hva synes dere om tiltakene Gro Follo foreslår? 2) Har dere andre forslag på tiltak?

Opplegg: Deltakerne skrev først svar på spørsmål 1) ved at de prioriterte to av de tiltakene som Follo foreslo. Deretter foreslo deltakerne ett nytt tiltak hver. Forslagene ble skrevet på gule lapper og klistret på ei tavle og gruppert etter hverandres tilhørighet. I tabellen nedenfor er de bokstaverte overskriftene (gråfarget) innspill som er gruppert sammen. De gråfargede overskriftene er satt opp i tilfeldig rekkefølge. Under den enkelte overskrift følger enkeltinnspillene («gule lapper»). De enkeltinnspillene som har omtrent samme ordlyd, er slått sammen. Enkeltinnspillene er utfylt mer enn det som sto på de gule lappene i tråd med hva den enkelte deltaker uttrykte da han/hun presenterte sin gule lapp.

Avslutningsvis stemte deltakerne på hvilket tiltak de ville prioritere først. Hver deltaker fikk avgi en stemme og måtte prioritere ett hovedtiltak. I tabellen nedenfor er avgitte stemmer ført opp i kolonnen for «Stemmer».

		Stemmer
A. Erfaringseksempler (3 gule lapper)		
	Ett pilotområde i hvert fylke, deretter ett i hver kommune.	
	Flere pilotområder, (ikke bare ett). Kan ha ulike innfallsvinkler til samarbeidstiltak.	
	Lage beskrivelser/notat basert på konkrete eksempler på ulike former for eiendomsoverbyggende samarbeid, det vil si eksternt koordinert organisering, osv.	
B. Feire! (4 gule lapper)		
	Feire seiere! Dette er viktig for klimaet i det videre samarbeidet.	
	Synliggjøring av suksess og samarbeid.	
C. Spre budskapet (om samarbeid) (3 gule lapper)		4
	Tenke mer skogeiersamarbeid. Spre bruken av	

	skogeiersamarbeid. Samarbeid må normaliseres. En må lære av andres erfaring.	
	Skogdager for å spre det glade budskap: Må fortelle om verdiskaping; dokumentasjon; vise sammenhengen mellom skog og klima; gi opplevelsen av skog, eksempelvis skogsbilveier; må fortelle. Finne hva en kan lykkes med.	
D. Tiltak leder an (5 gule lapper)		
	Digitale hjelpemidler for ulike aktører, skogeier/funksjonær gir økt tilgjengelighet for informasjon. Ha verktøyet på nett, og det må være lett å ta med ut. Det må være tilgang på rett informasjon.	
	Hovedplan for vei, skogbruksplanlegging og samarbeid.	
	Lage enklere og billigere ressursoversikter («trenger egentlig bare volum-anslag for de eldste hogstklassene»).	
	Lage forslag til driftsplaner og som genererer til konkurranse mellom tilbydere (veibygging!). Pilotprosjekt med plan. Driftsplaner for større regioner.	
	Se bygda i en helhet og de driftstekniske mulighetene. Ta med tilbyderne i en tidlig fase. Vil gi bedre tilbud og økonomi til skogeierne.	
E. Håndbok (4 gule lapper)		
	Lage en håndbok/kokebok/oversikter/oppskrifter for praktisk og rett gjennomføring av samarbeid: Driftsplaner, hovedplaner for vei, landskapshensyn, pressearbeid, synliggjøring av verdiskapingen. Må ha med noe om synliggjøring og verdiskapingen lokalt.	
	Må vite når det er riktig å gå inn i et område.	
	I kystskogbruket er det store forskjeller mellom skogreisingsstrøk og tradisjonelle skogstrøk.	
	Erfaring fra Sørsivegen nå. Har vært savnet.	
F. Skogkoordinator (16 gule lapper)		12
	Nødvendig med oppretting av skogkoordinator. Økt offentlig veiledningstjeneste (skogbrukssjefer). Skogkoordinator som pådriver. Må ha en person som passer til en slik jobb. Må ha samarbeidsevner og evnen til å kommunisere med skogeieren. Skogkoordinator nå, ble før kalt skogbruksleder/herredsskogmester. Hører egentlig hjemme hos kommunen. En upartisk rolle. En som ikke har link inn i en organisasjon/bedrift. Dette må formaliseres. Må ta det trinn for trinn (lyktes i Sørsivegen). Mange andre interesser enn vei å samarbeide om.	

	Skogkoordinatorene som er korttidsfinansiert. Må finne en langsiktig løsning. Hvordan få dette finansiert?	
	Rollen som skogkoordinator må utvikles og det kreves kompetanseutvikling: Kurs/skole, skogfaglig, kommunikasjon/prosesser, lover/regler, informasjonsmateriell. En pådriverskole må iverksettes: Kobling til kompetansetilbydere. Her må det være etterspørselsstyrt kompetanseutvikling.	
G. Gjennomføring (2 gule lapper)		
	Det kreves progresjon i tiltak. For å få til det kreves kunnskap om samarbeid.	
H. Modent/Rett plass (7 gule lapper)		1
	Få frem hvorfor en bør samarbeide. Hva er fordelene og hva er behovet?	
	Velg rett sted, der en vil lykkes. En må ha et prosjekt.	
	Velge ut «pilotområder» ut fra suksess-kriteriene: - Ressursoversikter - Hovedplan vei - Lokal ildsjel - Positive ressurspersoner i forvaltningen og veiledningsapparat	
	Der det ikke er etablerte skogmiljø, eksempelvis i skogreisingsstrøk, ta utgangspunkt i etablerte samarbeidsplattformer utenom skogbruk.	
I. Tilskudd (4 gule lapper)		2
	Det trengs pæng.	
	Nytt lovkrav (skogbrukslov). Krav til ressursoversikt/skogbruksplan dersom skogtilskudd/statsbidrag skal oppnås. Kunnskap om ressurser viktig. Skogeierne blir premiært gjennom at de samarbeider og finner helhetlige løsninger.	
	Er det fornuftig med «tilskuddsbasert» samarbeid?	
J. Samarbeid med skogindustri (1 gul lapp)		
	Få til økt samarbeid med skogindustrien. Initiere til samarbeidsprosjekt mellom skogkoordinator, skogindustri og skogeier. Dette vil gi mer langsiktighet i planleggingen og i mer stimulans for samarbeid.	
K. Lovverk og byråkrati (2 gule lapper)		
	Servituttløven et betydelig hinder fordi den begrenser langsiktig planlegging. Burde sett på lovverket som setter hinder for samarbeid.	

	Det må bli mindre byråkrati og mer lokal forvaltning.	
L. Samfunn (3 gule lapper)		
	Forutsetningen er at vi snakker om at skognæringen selv vil gjøre noe. Da trengs synlighet i samfunnsdebatten. Næringen må delta i debatten.	
	Næringen selv må dra opp og synliggjøre sine behov, og næringens samarbeid må opp.	
	Sette god skogforvaltning inn i en større samfunnsmessig sammenheng, for eksempel landskapspleie/turisme.	

Sekretærer for regionmøtet på Stjørdal: Gro Follo og Kjersti Kinderås.

Gro Follo

Gro Follo
19.12.13